

moderna människan. Tellström skriver: ”Det är både normalt och nästintill förväntat att människor ska kunna tala om livsmedel, maträtter och tryck, vad som är den egna smaken och vad man känner när man äter”. Men här är också ett av de ställen där Tellström tenderar att falla i generaliseringens dilemma. Att ge uttryck för något utan att riskera att anklagas för bristande nyansering är som att balansera på en skör tråd. För vem är det egentligen vi avser i citatet ovan? Det är lätt att anta den urbana medelklassens perspektiv när samtiden ska beskrivas. Genom att prata om samtidsmänniskan i singularis riskerar mångfalden att gå förlorad. På liknande sätt beskriver författaren det positiva i att servera nya smakkombinationer och nya rätter snarare än det förväntade och det som skulle kunna representera mer traditionella synsätt på mat, vilket även detta skulle kunna ses som ett uttryck för en snävare syn på den samtida människan än vad verkligheten uppvisar. Författaren skriver att postmodernismens sökande efter äkthet och autenticitet utvecklas i urbana miljöer, inte som en landsbygdsidé – vilket också stärker bilden av att vi skulle kunna finna olika typer av postmoderna människor, eller att alla människor inte passar in på detta epitet.

Författaren återkommer flera gånger till en central aspekt – vi människor äter inte för att överleva utan för att leva. Uttrycket är slagkraftigt och argumenten för dessa väl formulerade. Hans exempel med foderpellets synliggör variationens nödvändighet och matens sociala och kulturella betydelser på ett utmärkt sätt. Här får läsaren fundera över hur det egentligen skulle vara att äta samma färglösa, smaklösa, men väl så näringsriktiga, bitar dag ut och dag in. För visst är det så, matens olika roller och betydelser överstiger vida det faktum att vi äter för att få i oss näring och energi. Men, det till trots, även i ett land som Sverige, så finns det de som snarare äter för att överleva än för att leva, där maten tappat sin mening och innebörd som något annat än just överlevnad. Diskussionerna om mat inom äldreomsorgen skulle kunna vara ett sådant exempel.

Richard Tellström bjuder på sig själv genom hela boken och uppmuntrar till dialog och re-

flektion hos läsaren. Han skriver med en genomgående närhet till läsaren som kontinuerligt konfronteras med viktiga frågor. Läsaren får också ta del av hans egna matminnen och erfarenheter kring mat och måltider granskade genom den matkulturella linsen. Med stort kunnande och ett genuint intresse för matkulturens innersta molekyler så för Tellström läsaren genom en snitslad bana av nydanande begrepp och spännande tankeexperiment. Måltidskulturhistorien löper som en röd tråd, och det är troligen just denna, och de historiska skildringarna, som är bokens starkaste bidrag.

Maria Nyberg, Kristianstad

Sensitive Objects. Affect and Material Culture. Jonas Frykman & Maja Povrzanović Frykman (red.). Nordic Academic Press, Lund 2016. 285 s., ill. ISBN 978-91-87675-66-9.

Jag har fått äran att recensera en intressant och tankeväckande bok om ett ämne som mitt forskarhjärta klappar lite extra för. Ett hedersuppdrag alltså, och jag har verkligen ansträngt mig, dels för att göra boken rättvisa, dels för att läsa kritiskt. Boken, vars redaktörer är Jonas Frykman och Maja Povrzanović Frykman, innehåller bearbetade papers från konferensen Sensitive Objects som hölls i Dubrovnik våren 2014. Bidragen kommer från forskare verksamma i Norge, Sverige, Kroatien, USA och England. Affekt är det begrepp man samlats kring och tänkt med, vilket är ett begrepp jag också arbetat med, om än på lite annat sätt och med lite andra utgångspunkter än forskarna vars bidrag boken består av. Återkommer till det efter att innehållet presenterats.

Kapitel 1 (Affect and Material Culture. Perspectives and Strategies, av Jonas Frykman och Maja Povrzanović Frykman) börjar med att försätta läsaren i rätt stämning genom att illustrera kroppens, sinnesorganens och känslornas betydelse för kunskapen om världen. Författarna uppmärksammar och väcker läsarens affekter för att illustrera hur viktiga känslorna och sub-

jekten som upplever dem är. Fokus riktas mot kroppen, mot sammanhangen och tingen som omger oss. Det är ett fenomenologiskt perspektiv som anläggs, och som artiklarna i boken här placeras in i. Inledningskapitlet är långt ifrån bara en presentation och en uppräkningsredaktörerna sätter här texterna och forskningen i ett sammanhang, förklarar och pekar på samband. *Sensitive objects* är därför mer än bara en samling texter om ett givet ämne. Det är en förtjänstfull introduktion till en fenomenologisk inriktad, tingens och känslornas etnografi, som lever upp till författarnas förhoppningar om att bidra med kunskap och förståelse för forskningen om affekt och materialitet.

Kapitel 2 (Moods and Emotions. Some Philosophical Reflections on the "Affective Turn" av Nils Gilje) handlar mer om filosofi än om etnografi. Här fördjupas perspektivet och rötterna till forskningen om affekt, stämningar och känslor spåras till Spinoza. Gilje följer tankespåret via Kant fram till Heidegger och reflekterar över Kierkegaard och hans filosofiska analyser av ångest, som han menar är själva grunden till förståelse för känslornas fenomenologi. Här vänds och vrids på begreppen och slutsatsen är att känslor spelar en viktig roll för all kunskaps-teori.

Kapitel 3 (Ethnography and the Choices Posed by the "Affective Turn" av Stef Jansen) handlar om utmaningarna som användandet av etnografiska metoder ger upphov till när de relateras till dagens teorier om samhälle och kultur. Både problem och förtjänster går igenom noggrant, med utgångspunkt i forskarens egna studier av upplevelsen av filmen *A Stranger* (som handlar om kriget på Balkan) hos olika publikationer i Bosnien och Herzegovina. Slutsatsen som Jansen landar i är att affekt är ett perspektiv som fungerar bäst om känslorna som studeras relateras till dess historiska kontext, om forskningen handlar om att identifiera mönster och när analyserna tillåts samtala med resultatet av annan forskning.

Kapitel 4 (Sensitive Objects of Humanitarian Aid. Corporeal Memories and Affective Continuities, av Maja Povrzanović Frykman) bygger på en analys av talet om minnen av och

känslor inför sakerna och förnödenheterna som befolkningen i Sarajevo mottog från resten av världen under belägringen av staden på 1990-talet. Fokus i analyserna ligger på interaktionen mellan människorna och tingen och de känslomässiga banden som uppstod under det exceptionella sammanhang som belägringen utgjorde. Det visar sig att känslorna fortfarande lever kvar och påverkar tillvaron för människorna i staden.

Kapitel 5 (The Titoaffect. Tracing Objects and Memories of Socialism in Postsocialist Croatia, av Nevena Škrbić Alempijević och Sanja Potkonjak) handlar om Tito, den tidigare ledaren i det forna Jugoslavien, och analysen rör de motstridiga känslor som bilder och andra artefakter kopplade till honom väcker idag. Författarna identifierar ett fenomen som de talar om som en "Titoeffekt" och det är denna de följer etnografiskt. Trots att han i princip raderats från den politiska kartan lever han vidare i människors känslor, vilket är ett bra exempel på betydelsen av forskning om affekt.

Kapitel 6 (Emotional Baggage. Unpacking the Suitcase, av Orvar Löfgren) tar sin utgångspunkt i den till synes triviala och ur kunskaps-hänseende obetydliga resväskan och tar med läsaren på en historisk exposé för att visa på motsatsen. Resväskan är ett objekt som verkligen väcker känslor och som bär på en mening som växlar över tid, beroende på vad det är för typ av resa man ska ut på. Detta är klassisk etnologi av bästa märke där det till synes triviala med hjälp av historisk analys och en väl utvecklad etnografisk blick avlockas mening och kunskap som sträcker sig långt utanför det ämne som studerats.

Kapitel 7 (Done by Inheritance. A Phenomenological Approach to Affect and Material Culture, av Jonas Frykman) handlar om testamenterade saker och känslorna de väcker, om den kulturella processen som förvandlar upplevelsen av tingen. Kapitlet är ett försök att kombinera en fenomenologisk ansats med teorier om affekt. Här svävar Heideggers och Arendts ande över texten och analyserna av olika typer av material avtäckar lagren av känslor som sederats och visar hur upplevelser formas både

av minne, perception och sammanhang. Kombinationen av affektteori och fenomenologi visar sig kunna komplettera båda uppsättningen verktyg.

Kapitel 8 (What Alters When the Traditional Sámi Costume Travels? A Study of Affective Investments in the Sápmi, skrivet av Britt Kramvig och Anne Britt Flemmen) tar sin utgångspunkt i fejkade samedräkter sydda i Kina som ledningen för ett detaljhandelsföretag, beläget i hjärtat av Sápmi, ålade försäljningspersonalen att bära. Studien handlar om känslorna som detta väckte. Ännu en analys av känslorna som en till synes trivial handling eller objekt trigger, och ännu ett exempel på styrkan i en kulturvetenskaplig analys.

Kapitel 9 (In the Mood. Place and Tools in the Music Industry with a Focus on Entrepreneurship av Elisabeth Sörfjordal Hauge) handlar om musik och fokus riktas här mot det rum av känslor som musiken förmår skapa. Det är alltså platsen som står i fokus, och med verktyg hämtade från Heidegger analyseras relationerna mellan affekt, kreativitet och plats som uppstår i det rum som skapas av black metal-musiken. Vissa atmosfärer väcker mer känslor än andra och det handlar inte bara om människor och ting, utan även om sammanhang.

Kapitel 10 (Innovation and Embodiment in a Small Town Hotel av Kirsti Mathiesen Hjemdahl och Jonas Frykman) beskriver en typisk dag i en kreativ hotellföreståndares liv. Med etnografens blick för detaljer studeras här relationen mellan subjekt och objekt och analysen fångar samspelet och energin som en kreativ, energisk och karismatisk ledare kan skapa och sprida runt sig och hur känslan påverkar omgivningen och gästerna som bor på hotellet samt hur helheten ger upphov till den ultimata upplevelse som turisterna vittnar om och som lockar dem tillbaka. Magin uppstår i ett slags processuell växelverkan, mellan hotellföreståndaren och platsen, tingen och människorna, vilket påminner läsaren om att kultur aldrig är något man blir färdig med.

Kapitel 11 (The Performative Museum. Designing a Total Experience, av Sara Holst Kjaer) handlar liksom kapitel 10 om ett museum, fast

här är det museet i sig som står i fokus för analysen. Med hjälp av observationer av två grupper besökare, en grupp från Kina och en från västvärlden, studeras känslorna som museet väcker. Skillnaden är markant, vilket visar hur affekter styrs av kultur och personers livshistoria. Förpackningen är densamma, men olika publikationer med olika erfarenheter och förväntningar upplever museet och dess omgivningar helt olika beroende på varifrån de kommer och hur de lever sina liv i vardagen.

Kapitel 12 (Companion Pieces Written Through a Drift, av Lesley Stern och Kathleen Stewart) som avslutar boken är ett experimentellt kapitel där akademiska konventioner för hur vetenskap presenteras utmanas. Texten, som utgörs av berättelser om upplevelser och som återges i första person, handlar om känslor och är skriven för att väcka känslor, vilket man lyckas med.

Det var delarna. Nu några reflektioner kring helheten. *Sensitive Objects. Affect and Material Culture* är fylld av olika typer av tankar, iakttagelser och reflektioner om känslor och visar både på mångfalden och styrkan inom kulturvetenskapen. När jag läser upptäcker jag hur mycket jag saknar etnologin, vilket är en välkommen känsla även om den fyller mig med vemod. Den här typen av forskning behövs verkligen. Allt som är viktigt i livet handlar inte bara om evidens och "hard facts". Känslor och det som händer mellan människor och mellan människorna och tingen som omger oss påverkar upplevelsen av världen mer än man tror. Etnografi är verkligen en metod som behöver återtas och återupprättas. Det är så här metoden ska användas. Boken borde verkligen läsas av både forskare och studenter även inom andra ämnen än etnologi/kulturforskning, som ett viktigt komplement till alla tillrättalagda och genompedagogiska läroböcker som idag används och som riskerar att utarma och likrikta den högre utbildningen. Här serveras inga svar, läsaren bjuds istället med på en stimulerande och intellektuellt utvecklande resa.

Det är en fenomenologisk tradition eller verktygslåda man hämtar inspiration och perspektiv från, och man gör det med den äran. Upplevel-

sen står i centrum för analysen. Ett svep över referenslistorna visar att de tre mest frekventa referenserna är Sara Ahmed, Martin Heidegger och Brian Massumi. Jag vill avsluta denna i huvudsak berömmande recension (jag uppskattar verkligen boken) med en reflektion kring ett perspektiv på affekt som jag tycker man missar, och det är just Massumi som föranleder denna min anmärkning. När jag läser Massumi tar jag fasta på hans påpekande att affekt inte är synonymt med känsla. Affekt är (också) intensitet, så att säga i eget namn. Det är den poststrukturalistiska dimensionen av begreppet jag tycker underkommuniceras i boken. Affekt behandlas i *Sensitive Objects* i princip uteslutande som ett epistemologiskt begrepp, men Massumi pekar även på begreppets ontologiska aspekter. Känslor är viktigt att undersöka, ingen tvekan om det, men affekt kan vara så mycket mer och handlar inte bara om människor. Affekt kan också ses som en immateriell kraft som reglerar vad kroppar kan göra. Affekt är det som håller ihop och har kapacitet att förändra. Affekt kan förstås som något som uppstår mellan delarna som helheten består av. En sådan användning av begreppet uppmärksammar mellanrummen och vad som händer där, inte bara det som händer mellan människorna och tingen, utan även det som händer mellan tingen.

Massumi liknar affekt vid ett slags begär som uppstår i och genom interaktionen mellan delarna som bygger helheten. Begäret, i den här mer posthumanistiska tolkningen, finns varken före eller kan sägas vara frikopplat från delarna och det kan bara iaktas via kopplingarna det effektuerar, i och genom det utfall som interaktionen resulterar i. Begäret eller affekterna växer, enligt Deleuze och Guattari som hade kunnat berika analyserna i boken, tillsammans med och mellan delarna. Affekt i deras mening är en positiv, i betydelsen egen verkande kraft, fristående från delarna, men den existerar ändå inte utanför sammanhanget. Likt gravitationen är affekt för Deleuze och Guattari något som händer mellan och som påverkar delarna ömsesidigt, inte bara något som händer i och kan undersökas genom att studera människor. Jag vill dock inte anklaga boken för att den saknar något, vill

bara påpeka att det finns mer att hämta från begreppet man valt att samlas kring.

Eddy Nehls, Trollhättan

Tillämpad kulturteori. Jenny Gunnarsson Payne & Magnus Öhlander (red.). Studentlitteratur, Lund 2017. 377 s. ISBN 978-91-44-11070-7. Lärarhandledning kan laddas ner från förlaget, https://www.studentlitteratur.se/fileaccess/private/53351/produkt/39049_kulturteori/tillampad_kulturteori_lararhandledning.pdf

Antologin *Tillämpad kulturteori* vill fylla behovet av en samlad och övergripande introduktion av teorier och perspektiv av relevans för samtida svensk etnologi och kulturforskning. Teorierna och perspektiven inte enbart introduceras utan syftet är att också ge exempel på hur de tillämpats i konkreta analyser. Tanken är att boken ska vara flexibel och möjlig att använda i olika slags kurser och för skilda syften och den har försetts med en Lärarhandledning som kan laddas ner på förlagets hemsida. Boken vill hjälpa studenter att ”tänka om teorier, bena upp dem, analysera, kritisera och använda dem”. Redaktörerna uppmanar studenterna att vara ”respektfullt respektlösa” mot teorier – mot teorier i allmänhet men särskilt mot för tillfället banbrytande teoretiker.

Boken innehåller 17 teorikapitel om ca 20–25 sidor, det vill säga relativt omfattande texter. Urvalet av teorier och perspektiv har gjorts utifrån vad redaktörerna funnit relevant för dagens svenska etnologiska kulturforskning. Vilka teorier och perspektiv finns då representerade i antologin? Följande kapitelnamn återfinns: Kulturhistoria (Marie Steinrud), Minne (Florence Fröhlig), Fenomenologi (Karin Högström), Interaktionism (Magnus Öhlander), Marxism i etnologisk forskningspraktik (Mats Lindqvist), Struktureringsteorin (Ann Runfors), Kapital, habitus och fält (Helena Pettersson, Katarzyna Wolanik Boström & Magnus Öhlander), Från